

Poluarea demografică, o problemă acută a planetei



4 De-a lungul existenței umane, ritmurile de creștere a populației au fost diferite și au coincis și/sau, poate, au determinat cele mai profunde restructurări socio-economice consemnate de istorie.

Disponând de puține date statistice (după Comisia Populației ONU) privind evoluția populației globului în epoca preistorică (paleolitic și neolitic) și despre lumea antică, pare destul de verosimil să credem că, aproximativ cu zece mii de ani înainte de Hristos, pe întreg globul trăiau în jur de cincizeci milioane de locuitori, ca apoi, în zorii anului unu, populația globului să ajungă la 200-250 milioane. Evoluția populației a urmat aceleași legități demografice: explozii și/sau implozii demografice, ritmuri care au marcat trecerea de la o epocă la alta a dezvoltării omenirii. Desigur că distanțele de dublare a populației erau cuprinse în sute sau mii de ani.

Dacă privim dezvoltarea omenirii și a patrimoniului său științific, cultural, educativ, juridic, economic etc., prin prisma legităților demografice menționate, am putea face o serie de constatări interesante. Este dovedit istoric că bazele tuturor științelor exacte sau filosofice, culturale sau istorice au fost create și fundamentate de corifeii epocii antice, de geniile acesteia și școlile formate de ei. Atunci, poate, totuși, într-o proporție mai mare decât în etapele următoare ale evoluției umane, geniile și discipolii lor reprezentau un procent destul de mic din totalul populației. Dacă avem în vedere aplicarea în practică a tuturor acestor descoperiri, prin procesele de producție, de către populația activă, instruită, informată și formată, atunci proporția acesteia abia dacă trece puțin peste jumătate din totalul populației. Restul populației a fost și este încă doar consumatoare de bunuri materiale în primul rând și mai puțin de cele spirituale, creative (cu excepția populației active pensionate, perioadei stagiului militar și a etapelor de educație școlară și universitară, la care însă nu are acces toată populația). Odată cu dublarea populației, ritmul de creștere a populației exclusiv consumatoare este din ce în ce mai mare.

Prima dublare a populației în 1650

Prima dublare a populației globului consemnată mai riguros statistic, este marcată de anul 1650, când populația a crescut de la 200-250 milioane la 470 milioane. Este epoca istorică de plămădire a națiunilor, de fundamentare a religiilor, de însușire și dezvoltare a descoperirilor din toate domeniile, de conturare a diferitelor școli și curente științifice, culturale, economice și istorice, juridice etc., într-un cuvânt, epoca Renașterii și post-Renașterii.

La atingerea primului miliard al populației în orizontul anilor 1850, deci a doua dublare în numai 200 de ani, omenirea este îmbogățită deja de roadele epocii Renașterii, cu noi descoperiri și fundamentări reflectate prin revoluția științifică și cea industrială, apărând la orizont explozia epocă atomică.

Știința demografică se conturează și ea odată cu apariția lucrării științifice „Observații naturale și politice pe baza listelor de deces” a lui John Grant, din 1662, socotit părintele științei demografice, iar T.R. Malthus (1766-1834) atrage atenția popoarelor lumii, tot ca rezultat al unor cercetări științifice, că populația crește în proporții geometrice, iar mijloacele de subzistență în proporții aritmetice. Abia la începutul secolului XX, școlile demografice europene, mai ales cea franceză, elaborează bazele moderne ale științei și politicii demografice.

În prezent, 6,6 miliarde de oameni

Peste 100 de ani, după anul 1850, când populația lumii trece pragul celor 2 miliarde, respectiv în 1950, ritmul amețitor al creșterii acesteia sporește, atât numeric cât mai ales calitativ, creativitățile umane în toate domeniile, în așa măsură încât omul este pregătit să cucerească teritoriul interplanetar. Ritmul de creștere în continuare a populației are, însă, o putere explozivă, tip „bomba atomică”. Astfel, în doar 30 de ani, din 1950 până în 1980, numărul acesteia trece de 4,4 miliarde persoane. În numai 10 ani, se mai adaugă încă un miliard și următorul a fost atins în anul 2002 (peste 6 miliarde locuitori).

Întreaga creativitate umană contemporană este repartizată și ea inegal pe continente și țări (de la leagănul civilizației Europei la sapa de lemn și culegerea de fructe pentru existență din alte continente) și se concentrează în activitățile multor instituții și organisme de specialitate care urmăresc stăvilirea ritmului de creștere a populației și o aprigă luptă împotriva flagelelor ce o distrug, extinderea ariei educative și formative a maselor, dezvoltarea și diversificarea mijloacelor de existență, reducerea masei de consumatori neproductivi.

Abia în ultimele patru-cinci decenii, putem observa rezultatele aplicării în practică a politicilor demografice în diferite părți ale globului, politici marcate de fazele tranziției demografice apărute în zorii anilor 1900. Țările europene și, în parte, și America de Nord sunt în prezent în plin proces de îmbătrânire demografică a populației, ca urmare a scăderii natalității și/sau stabilizării ei la niveluri apropiate de cele ale mortalității generale, rezultând deja ritmuri negative anuale ale sporului natural, cuprinse între 0,1-0,8%, concomitent cu explozii demografice ce încă mai au loc pe continente ca Africa, Asia sau America Latină.

Planul mondial de acțiune

Dominanta în toate politicile demografice ale tuturor țărilor lumii, în ultimele trei decenii, o constituie „planificarea familială”, concept izvorât din „dreptul universal al omului”, în care, pentru prima dată sunt cuprinse recomandări raportate la individ și/sau cuplu, privitor la dreptul de a hotărî singur dacă se căsătorește sau nu, dacă va avea copii sau nu și care să fie dimensiunea viitoarei familii. Această decizie însă trebuie să fie luată pe baza unui sistem de informare, educație și formare a populației și mai ales a celei tinere, sistem care intră în atribuția și obligația statului prin instituțiile sale de specialitate educație, învățământ, sănătate, cultură, legislație, precum și a multor organisme neguvernamentale de profil.

Programul legislativ demografic punitiv din China a stăvilat, într-o anumită măsură, ritmul de creștere a propriei populații. În schimb, în unele țări, conceptele religioase impun programe de politică demografică ce duc la creșteri permanente ale populației și la concepte de dominație prin înmulțirea acesteia.

Dacă aplicarea Planului mondial de acțiune în domeniul populației, recomandat de către ONU în anul 1974 tuturor țărilor lumii, a marcat o anumită încetinire a ritmului de creștere a populației globului, așa cum au subliniat rapoartele următoarelor conferințe mondiale din 1984 și, mai recent, din 1994 și 2004, „problema populației” a rămas încă cea mai

acută problemă a globului, a tuturor guvernelor, în corelație cu flagelul foamei, a analfabetismului, a bolilor necruțătoare (cardiovasculare, cancer, SIDA etc.) sau a conflictelor regionale.

După Conferința mondială a populației de la București, din anul 1974, conferință care, pentru prima dată, este dominată de caracterul politic prin prezența șefilor de state și guverne și nu numai de confruntări științifice ce au avut loc la precedentele conferințe, care s-au desfășurat începând din anul 1924, din 10 în 10 ani, se semnalează o tendință de scădere a ritmului populației la 1,9-1,7% pe an, cu o previziune de 1,0-1,2%, la orizontul anilor 2025.

Factorii poluanți

Preocupările științifice și politice față de evoluția populației pe întreg globul sau în plan regional fac obiectul de activitate al unor organisme cu multă experiență în domeniu, cum sunt Comisia Populației ONU și corespondentul acesteia din fiecare continent. Obiectul dezbaterii programelor de politică demografică este cuprins și în toate acțiunile cunoscutelor summit-uri internaționale, cum sunt: Clubul de la Roma, Crans Montana, Consiliul Mării Negre, Grupul celor 7 etc. și, desigur, în tematica organismelor de specialitate ale Comunității Europene.

Prin Fondul Națiunilor Unite pentru activități în domeniul populației se finanțează programele de „planificare familială” ale organizațiilor non-guvernamentale din toate țările lumii.

Scopul tuturor acestor programe populaționale urmărește, în afară de reducerea ritmului de creștere a populației globului, combaterea, în primul rând, a fenomenelor de poluare demografică, cum ar fi:

- exploziile demografice, mai ales în ultimele două milenii, care au stat la baza migrațiilor devastatoare, a războaielor, a încetinirii progresului material și spiritual, constituind izvoare ale sărăciei, foametei și deteriorării caracterului comportamental uman;

- imploziile demografice, care, alături de alte cauze socio-economice, au dus la dispariția multor neamuri și popoare și, periodic, a marilor imperii;

- lipsa educației demografice a populației, a mijloacelor de prevenire a riscurilor în procesul reproducerii umane au mărit procentul populației cu handicapuri genetice și/sau biofizice;

- accesul limitat la educație, informare și formare a populației pentru a deveni o forță productivă și creativă, atât sub aspect material cât și spiritual, a mărit numărul celor care se nasc doar pentru a consuma;

- dezechilibrul dintre ritmul de creștere a populației globului cu un miliard de oameni de la un deceniu la altul și accesul încetinit la resursele naturale și prelucrate ale globului pentru un trai decent constituie în prezent cea mai gravă problemă a omenirii;

- îmbătrânirea demografică a populației, mai ales în cele mai dezvoltate state ale lumii, duce, în primul rând, la creșterea ponderii acestora în totalul populației globului și a raselor umane și determină costuri din ce în ce mai mari destinate preponderent populației consumatoare.

- degenerările genetice și comportamentale, mai ales în țările sărace, provocate de un regim de viață precar (hrană insuficientă, alimentație dezechilibrată, pauperitate etc), lipsa unui sistem sanitar și educațional eficient și coerent ș.a

Prof. Dr. IOAN M. COPIL
Universitatea Ecologică din București